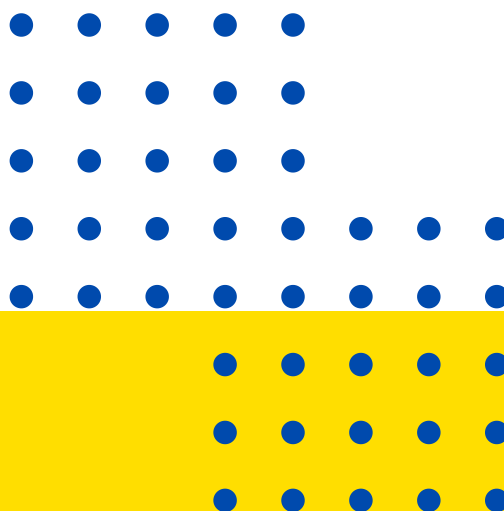




# СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

матеріали  
VII Всеукраїнської науково-практичної  
Інтернет-конференції



**Бердянський державний педагогічний університет  
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти  
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти  
Український державний університет ім. Михайла Драгоманова  
Київський університет ім. Б. Грінченка**



**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ  
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL  
PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION**

**Збірник матеріалів  
VII Всеукраїнської науково-практичної  
Інтернет-конференції**

**22-23 жовтня 2025 року**

**м. Запоріжжя  
2025**

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3  
С 69**

*Рекомендовано ухвалою вченої ради  
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти  
Бердянського державного педагогічного університету  
(протокол № 3 від 29.10.2025 р.)*

**Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти** : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції : збірник наукових праць ; укладачі Петровська К. В., Попова А. С. 2025. 358 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

***Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.***

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3  
С 69**

Кафедра соціальної роботи  
та інклюзивної освіти,  
ФДССО, БДПУ, 2025

**Марина Левшіна,**

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти  
спеціальності 231 Соціальна робота,  
Бердянський державний педагогічний університет

**Анастасія Попова,**

кандидатка педагогічних наук,  
доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти,  
Бердянський державний педагогічний університет

### **ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: НАПРЯМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Сучасні суспільні процеси в Україні відбуваються в умовах зростання рівня ризиків, пов'язаних із воєнними діями, техногенними аваріями, природними катаклізмами та соціальними потрясіннями. В умовах тривалої збройної агресії особливого значення набуває питання формування у молодого покоління здатності орієнтуватися в екстремальних ситуаціях, діяти злагоджено, раціонально та без паніки. Саме тому підготовка дітей шкільного віку у системі цивільного захисту розглядається як важливий напрям державної освітньої політики, спрямований на розвиток базових життєвих компетентностей, що забезпечують безпеку особистості та суспільства.

Актуальність дослідження цього питання зумовлена низкою факторів. По-перше, війна та постійні повітряні тривоги створюють нову реальність, у якій безпекова культура стає частиною повсякденного життя дітей. По-друге, підвищення рівня техногенних і природних загроз вимагає не лише обізнаності, а й практичної готовності учнів діяти у надзвичайних ситуаціях. По-третє, сучасна школа має відігравати не лише освітню, а й профілактичну, соціалізуючу та виховну функцію, формуючи у дітей відповідальність, самоконтроль і вміння діяти в умовах стресу. Отже, підготовка у сфері цивільного захисту є не просто складовою навчальних програм, а необхідним елементом виховання громадянина в сучасних умовах.

Законодавче підґрунтя цієї діяльності чітко окреслене в нормативно-правових актах України. Відповідно до Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 444 від 26 червня 2013 року, навчання учасників освітнього процесу організовується за місцем навчання, тобто у закладах освіти [2]. Міністерство освіти і науки України визначене головним органом, що забезпечує навчання дітей дошкільного та шкільного віку діям у надзвичайних ситуаціях, координує методичне забезпечення, підготовку педагогів і впровадження освітніх заходів у цій сфері.

Важливим кроком у розвитку системи стало створення у структурі єдиної державної системи цивільного захисту спеціальної функціональної підсистеми навчання дітей, учнівської та студентської молоді діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженої наказом МОН № 1400 від 21 листопада 2016 року [4]. Ця підсистема визначає мету, завдання, принципи та механізми реалізації освітніх заходів у сфері безпеки життєдіяльності. Її ключовою метою є формування у підростаючого покоління знань, умінь і навичок, необхідних для збереження життя, здоров'я, а також для взаємодії у ситуаціях ризику. Завданнями підсистеми є інтеграція питань цивільного захисту у зміст освітніх програм, підготовка педагогічних кадрів, організація практичних навчально-

тренувальних заходів та розвиток партнерства між школами, місцевими громадами й безпековими структурами.

На практичному рівні підготовка дітей у системі цивільного захисту реалізується через поєднання навчальних і виховних форм роботи. Теоретичні знання учні здобувають під час вивчення предметів «Основи здоров'я» (у середній школі) та «Захист України» (у старшій школі), де передбачено розділи, присвячені безпеці життєдіяльності, цивільному захисту та домедичній допомозі [2]. Проте лише теоретичного навчання недостатньо для формування готовності до дій у реальних умовах. Тому в освітньому процесі передбачено обов'язкове проведення практичних заходів – об'єктових тренувань, Тижнів знань з основ безпеки життєдіяльності, Днів цивільного захисту та Тижнів безпеки дитини.

Особливу роль у системі підготовки відіграє проведення Днів цивільного захисту, які є комплексними практичними заняттями, спрямованими на відпрацювання алгоритмів поведінки у надзвичайних ситуаціях [1]. Під час таких заходів учні тренуються діяти за сигналами оповіщення, здійснюють навчальну евакуацію, опановують користування засобами індивідуального захисту, а також набувають навичок надання першої допомоги. Ці активності не лише підвищують рівень готовності школярів до дій у кризових умовах, але й сприяють злагодженій роботі всього педагогічного колективу як єдиного об'єкта цивільного захисту.

Суттєвим доповненням шкільних занять є позакласна діяльність. У багатьох навчальних закладах діють гуртки юних рятувальників, команди дружин юних пожежників, проводяться тематичні вікторини, рольові ігри, змагання та фестивалі (зокрема, Всеукраїнський фестиваль ДЮП і гра «Сокіл» («Джура»), що поєднують патріотичне виховання з формуванням практичних навичок поведінки у надзвичайних ситуаціях. Такі заходи мотивують учнів до активного засвоєння знань, сприяють розвитку відповідальності та колективної взаємодії.

Останніми роками в Україні впроваджуються нові форми навчання безпеки, адаптовані до сучасних умов воєнного часу. Однією з найуспішніших інновацій стали «класи безпеки» – спеціалізовані простори у школах, оснащені необхідним обладнанням для практичного навчання правилам пожежної, мінної та радіаційної безпеки, а також алгоритмам дій під час повітряної тривоги [3]. Вони створюються у партнерстві між МОН, ДСНС, Національною поліцією, Товариством Червоного Хреста та місцевими громадами. У таких класах діти мають можливість не лише слухати теоретичні пояснення, а й виконувати практичні завдання, відпрацьовувати евакуаційні дії, ознайомлюватися з роботою рятувальних служб. Важливим є застосування інтерактивних методів, що враховують вікові особливості учнів, і поділ класу на тематичні зони: пожежна безпека, мінна безпека, перша допомога, дії при тривозі тощо. Такий підхід підвищує рівень емоційного залучення дітей, формує відповідальне ставлення до власної безпеки й розвиває здатність до прийняття рішень у стресових ситуаціях.

Значного поширення набула взаємодія закладів освіти з добровольчими формуваннями територіальних громад (ДФТГ), які створюються відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву» [5]. Ці формування активно залучаються до проведення спільних тренувань, відкритих занять і демонстраційних показів, організовують майстер-класи з надання домедичної допомоги та інформування населення щодо дій у разі надзвичайних ситуацій. Така взаємодія дозволяє забезпечити безперервність навчання дітей і дорослих, формує довіру до інституцій безпеки та зміцнює соціальну єдність громад.

Таким чином, сучасна система підготовки дітей шкільного віку у сфері цивільного захисту має комплексний, міжвідомчий характер. Вона охоплює не лише освітні компоненти, а й практичні, громадські та психологічні аспекти. Її ефективність забезпечується завдяки поєднанню державного регулювання, партнерства освітніх установ із фаховими структурами безпеки, участі місцевих громад і родин.

У результаті цієї діяльності формується новий тип громадянина – свідомий, відповідальний, готовий до дій у надзвичайних ситуаціях і здатний допомогти іншим. У контексті воєнного стану та загальної нестабільності така підготовка стає не лише освітнім завданням, а й частиною стратегії виживання нації. Забезпечення системності, наукового підходу та практичної спрямованості у вихованні культури безпеки серед дітей є одним із ключових напрямів формування стійкого, згуртованого суспільства, спроможного реагувати на виклики сучасності.

### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Дні цивільного захисту у закладах освіти: інформаційно-методичні матеріали. *Знайшов*. URL : [https://znayshov.com/dni\\_tsyvilnoho\\_zakhystu\\_u\\_zakladakh\\_osvity\\_informatsiino\\_metodychni\\_materialy](https://znayshov.com/dni_tsyvilnoho_zakhystu_u_zakladakh_osvity_informatsiino_metodychni_materialy) (дата звернення: 21.08.2025).
2. Навчання учасників освітнього процесу діям у надзвичайних ситуаціях – WIKI-довідка прав в освіті. URL: <https://info.eo.gov.ua/navchannya-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu-diyam-u-nadzvyhajnyh-sytuacziyah/> (дата звернення: 21.08.2025).
3. Освіта.ua. Ігри та тренування: готуємо дітей до надзвичайних ситуацій. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/school/method/88207/> (дата звернення: 20.08.2025).
4. Про затвердження Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту : Наказ МОН України від 21.11.2016 № 1400. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1623-16#Text> (дата звернення: 21.08.2025).
5. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 21.08.2025).